

STORTINGET

Innst. 292 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Prop. 67 S (2018–2019)

Innstilling fra næringskomiteen om Samtykke til ratifikasjon av frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tyrkia av 25. juni 2018

Til Stortinget

Sammendrag

Innledning

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Tyrkia ble undertegnet under EFTAs ministermøte i Saudårkrókur 25. juni 2018.

EFTA-statene har hatt en frihandelsavtale med Tyrkia siden 1991. Avtalen av 10. desember 1991 omfatter ikke handel med tjenester. Det har lenge vært en ambisjon for EFTA-statene å utvide avtalen til å omfatte handel med tjenester. Da partene startet forhandlinger om oppdatering av frihandelsavtalen i 2014, ble det raskt klart at det var behov for en større revisjon for å bringe frihandelsavtalen fra 1991 opp på nivå med WTO og moderne frihandelsavtaler. Alle kapitlene i den gamle frihandelsavtalen ble derfor revidert, og avtalen ble utvidet med bestemmelser om handel med tjenester, handelsfasilitering, bærekraftig utvikling (arbeidstakerrettigheter og miljø) og tvisteløsning.

Hovedmålsettingen med den nye frihandelsavtalen er å stimulere til økt samhandel og økonomisk samarbeid mellom EFTA-statene og Tyrkia.

Forhandlingsresultatet er en bred frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tyrkia som omfatter handel med varer, handel med tjenester, immaterialrett, konkurranse, bærekraftig utvikling, institusjonelle bestemmelser og tvisteløsning.

EFTA-statene har opptrådt som en samlet gruppe i forhandlingene på basis av felles forhandlingsposisjoner.

I og med at frihandelsavtalen anses som en sak av særlig stor viktighet, er Stortingets samtykke til ratifikasjon nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 annet ledd. Avtalen krever ikke lovendring.

Frihandelsavtalens hoveddel i engelsk originalversjon med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen. Vedleggene til avtalen overleveres Stortinget som utrykte vedlegg. Vedleggene er også tilgjengelig elektronisk på <http://www.regjeringen.no>.

EFTA-statenes frihandelsforhandlinger med Tyrkia

Forhandlingsprosessen

Forhandlingene mellom EFTA-statene og Tyrkia ble påbegynt i juni 2014 og ble i hovedsak avsluttet i november 2017. Norge opptrådte som talsperson for EFTA-statene.

Den bilaterale Landbruksprotokollen av 10. desember 1991 innebærer at Tyrkia gis ensidige konsesjoner for ubearbeidede landbruksvarer inn til Norge. Instrument om endring av Landbruksprotokollen innebærer at Landbruksprotokollen vil bli videreført under den nye frihandelsavtalen, med den endring at opprinnelsesreglene for ubearbeidede landbruksvarer inn til Norge harmoniseres med opprinnelsesreglene for øvrige varer under den nye frihandelsavtalen.

Handelen mellom EFTA-statene og Tyrkia

EFTA-statene har en samlet befolkning på i overkant av 13 millioner. Målt i handel med varer er EFTA-statene som samlet gruppe verdens niende største. EFTA-statene er dessuten en tung aktør i handelen med

tjenester, og står for betydelige direkte investeringer utenlands. I 2017 hadde den samlede varehandelen mellom EFTA-statene og Tyrkia en verdi på om lag 8 mrd. euro. Vareeksporten fra EFTA-statene til Tyrkia bestod hovedsakelig av metaller, farmasøytiske produkter, klokker, maskiner og petroleumsprodukter, mens de viktigste importproduktene fra Tyrkia til EFTA-statene var kjøretøy, skip og klær.

Handelen mellom Norge og Tyrkia

Den samlede varehandelen med Tyrkia var i 2017 i underkant av 14 mrd. kroner, hvorav norsk eksport utgjorde i overkant av 5,9 mrd. kroner. De viktigste eksportproduktene var gass, sjømat, plastråstoff, maskiner og metaller. De viktigste importvarene fra Tyrkia er kjøretøy, maskiner, elektriske apparater, varer av metaller, samt frukt og nøtter.

Den økonomiske og politiske utviklingen i Tyrkia

Tyrkia har i etterkrigstiden vært en del av det vestlige samarbeidet. Landet ligger på grensen mellom øst og vest og trekkes politisk i begge retninger. Tyrkia har en overveiende sunnimuslimsk befolkning og har lenge vært et sekulært demokrati i en region med mye uro.

Tyrkia står overfor en rekke sikkerhetsutfordringer. Innenfor landets grenser har det de siste årene vært åpne kamper mellom myndighetene og den kurdiske organisasjonen PKK. I juli 2016 ble det gjennomført et kuppforsøk. Konfliktene i nabolandene Irak og Syria, og kampen mot ISIL har vært utfordrende. Tyrkias menneskerettighetssituasjon er bekymringsfull.

Tyrkia var lenge den hurtigst voksende økonomien i OECD, og landet er med i G20. Tyrkia er viktig i et energiperspektiv, både fordi det skjer storstilt utbygging av energiinfrastruktur i landet, men også på grunn av den strategiske beliggenheten. Tyrkia er et stort marked i utvikling. For Tyrkia er det europeiske markedet det viktigste.

Tyrkias økonomi har i de senere år slitt med høy inflasjon, arbeidsledighet og historisk svak lire. Etter at kuppforsøket i 2016 satte bremsen på økonomien, styrket den seg betydelig i 2017 takket være sterk finanspolitisk stimulans og gunstige eksterne forhold, men med stigende inflasjon som resultat og uten særlig reduksjon i den høye arbeidsledigheten. Utviklingen i 2018 var svært negativ, og sommeren 2018 falt liren dramatisk – også på grunn av Tyrkias bilaterale problemer med USA. Liren har falt kraftig mot euro og dollar, noe som har forverret inflasjonstendensene i den tyrkiske økonomien. IMF antar at inflasjonen vil forbli høy, samt at underskuddet i betalingsbalansen vil øke.

EU-medlemskap er fortsatt myndighetenes uttalte mål, selv om EU nå har lagt forhandlingene både om medlemskap og en modernisering av tollunionen mellom EU og Tyrkia på is.

De viktigste forhandlingsresultatene

Generelt

EFTA-statene fikk gjennomslag for sentrale krav i forhandlingene, og frihandelsavtalen ble ferdigstilt med et godt resultat på alle forhandlingsområder.

I avtalens fortale bekrefter partene sine forpliktelser til prinsipper om demokrati, rettsstaten, menneskerettigheter og fundamentale friheter i samsvar med FN-pakten og FNs menneskerettighetserklæring.

Industrivarer, inkludert fisk og andre marine produkter

Frihandelsavtalens bestemmelser om handel med industrivarer, inkludert fisk og andre marine produkter, er nedfelt i kapittel 2. Frihandelsavtalen fra 1991 innebar full frihandel for industrivarer, inkludert fisk og andre marine produkter. Disse konsesjonene videreføres under den nye frihandelsavtalen.

Landbruksvarer

Bestemmelsene om bearbejdede landbruksvarer fremgår av kapittel 2. Frihandelsavtalen av 1991 innebar at EFTA-statene og Tyrkia ga de samme tollkonsesjonene som partene gir til EU. Dette systemet er videreført i den nye avtalen, og vedlegg III inneholder en oppdatert liste over tollkonsesjoner.

Basislandbruksvarer dekkes i separate landbruksavtaler inngått på bilateral basis, som utgjør en del av frihandelsområdet. For Norges del videreføres den gamle landbruksavtalen under den nye frihandelsavtalen.

Veterinære og plantesanitære tiltak (SPS)

Kapittel 2 inneholder en bestemmelse om SPS som fastslår at, med mindre annet er fastsatt i frihandelsavtalen, kommer WTOs avtale om veterinære og plantesanitære tiltak (SPS-avtalen) til anvendelse og innlemmes i frihandelsavtalen.

Opprinnelsesregler

Frihandelsavtalens bestemmelser om opprinnelsesreglene og tilhørende administrativt samarbeid er nedfelt i kapittel 2. Opprinnelsesreglene går ut på at det settes bestemte krav for at varene skal regnes som tyrkiske eller norske, slik at varer uten tilknytning til partene ikke får fordeler av de tollreduksjoner som frihandelsavtalen gir. Opprinnelsesreglene presiserer krav til produksjon eller bruk av innsatsmaterialer fra land som ikke hører til frihandelsområdet.

Handel med tjenester

Frihandelsavtalen kapittel 3 inneholder bestemmelser om handel med tjenester. Bestemmelsene bygger på hovedprinsippene i WTOs avtale om handel med tjenester (GATS). Partene forplikter seg til å gi hverandre

minst like gode vilkår som andre handelspartnere. Unntak gjelder der bedre behandling følger av andre frihandelsavtaleforpliktelser som partene har påtatt seg, eksempelvis EØS-avtalen for Norges del. Kapitlet om handel med tjenester har egne vedlegg om finansielle tjenester, telekommunikasjon, personbevegelser, anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner, turisme og reisetjenester, elektronisk handel, samproduksjon, internasjonal veitransport og logistikkjenester.

Frihandelsavtalens forpliktelser for handel med tjenester er langt bedre enn i WTO, både hva gjelder regelverk og markedsadgang. For Norges del var det særlig viktig å oppnå bedre betingelser for norsk eksport av energirelaterte tjenester, sjøforsikring og maritim transport.

Immaterialrett

Frihandelsavtalens bestemmelser om immaterialrettigheter er nedfelt i kapittel 4 og skal sikre effektivt vern for norske rettighetshavere til åndsverk, patent, varemærke, design og lignende. Tyrkia har et moderne lovverk på området og er tilsluttet Den europeiske patentkonvensjonen (EPC). Forhandlingsresultatet innebærer en bedre beskyttelse for immaterialrettigheter enn det som følger av WTOs avtale om immaterialrett (TRIPS). EFTAs modelltekst er lagt til grunn for avtalens bestemmelser om supplerende beskyttelsessertifikater for legemidler og plantefarmasøytiske produkter (SPC), og hjemler adgang til en ytterligere forlengelse av vernets lengde for legemidler som er prøvd ut til pediatrik bruk. Når det gjelder beskyttelse av fortrolig informasjon (testdata) i søknader om markedsføringstillatelse for legemidler og plantevernmidler, gir avtalen seks års beskyttelse for testdata knyttet til legemidler og syv års beskyttelse for testdata knyttet til plantevernmidler. Beskyttelsen går ut på at andre ikke kan vise til slike testdata før beskyttelsestiden er utløpt. Vernetiden for design er minimum 25 år totalt.

Like viktig som et godt materielt vern for immaterielle rettigheter er å sikre effektiv håndheving av rettighetene. Avtalen inneholder bestemmelser om eksempelvis grensekontroll for å holde tilbake fra import eller eksport varer som innebærer et inngrep i en immaterialrettighet.

Konkurransse

Frihandelsavtalens bestemmelser om konkurranse er nedfelt i avtalens kapittel 6, og innebærer at partene påtar seg forpliktelse om å anvende sitt nasjonale konkurranseregulering og hindre visse typer konkurransehindrede forretningspraksis.

Handel og bærekraftig utvikling

Avtalens bestemmelser om handel og bærekraftig utvikling fremgår av kapittel 7, der partene bekrefter an-

svaret for å utvikle internasjonal handel på en måte som bidrar til målsettingen om bærekraftig utvikling.

Kapitlet gir blant annet bestemmelser om håndheving av miljø- og arbeidstakerlovgivning og internasjonale arbeidsstandarder og -avtaler. Videre bekrefter partene sine forpliktelser under miljøavtaler og i ILOs erklæringer og kjernekonvensjoner.

Institusjonelle bestemmelser

Avtalens institusjonelle bestemmelser er nedfelt i kapittel 8 og innebærer at det opprettes en blandet komité som blant annet skal administrere og overvåke gjennomføringen av avtalen.

Blandet komité er sammensatt av representanter fra alle EFTA-statene og fra Tyrkia. Komiteen skal normalt møtes hvert annet år.

En av komiteens viktigste funksjoner er å treffe beslutninger om eventuelle endringer i avtalens vedlegg. Slike endringer vil normalt være av teknisk art, for eksempel som følge av endringer i det WTO-regelverket som avtalen bygger på.

Komiteen skal også vurdere om det er behov for å utvide avtalen og kan anbefale at det skal innledes forhandlinger på områder som ikke er dekket av avtalen.

Tvisteløsning

Frihandelsavtalen fra 1991 inneholdt ikke regler om tvisteløsning og voldgift. Det er i den nye frihandelsavtalen lagt til bestemmelser om løsning av tvister om partenes rettigheter og forpliktelser etter avtalen, som fremgår av kapittel 9. Etter at tvistepartene har avholdt konsultasjoner, er det åpnet for adgang til voldgift.

Gjennomføring i norsk rett

I Prop. 1 LS (2017–2018) Skatter, avgifter og toll 2018 gis Finansdepartementet fullmakt til å iverksette tollreduksjoner og andre tollmessige forhold som følger av frihandelsavtaler fremforhandlet med en annen stat for budsjettperioden 2018. Frihandelsavtalen med Tyrkia vil bli gjennomført ved endringer i tolltariffen. De nødvendige endringer vil også bli gjennomført i Tolldirektoratets forskrift av 17. desember 2008 nr. 1502 til lov om toll og vareførsel (tollforskriften).

Økonomiske og administrative konsekvenser

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Tyrkia vil legge til rette for økt handel og investeringer mellom Norge og Tyrkia. Videreføring av den bilaterale Landbruksprotokollen mellom Norge og Tyrkia vil legge til rette for videreføring av betingelsene for import av ubearbeidede landbruksvarer fra Tyrkia til Norge under harmoniserte opprinnelsesregler.

Det vil ikke bli provenytnap som følge av tollkonseksjonene i frihandelsavtalen, fordi avtalen ikke medfører nevneverdige reduksjoner i tollsatser mellom Tyrkia og

Norge sammenlignet med den tidligere frihandelsavtalen av 1991. Frihandelsavtalen har heller ikke andre budsjettmessige konsekvenser for Norge.

Frihandelsavtalen vil få positive konsekvenser for norske eksportører av varer idet den sørger for enklere tollprosedyrer og mer forutsigbare vilkår med hensyn til tekniske handelshindre og mattrykghetskrav.

Frihandelsavtalen gir bedre og mer forutsigbare vilkår for handelen med tjenester. Tyrkia har påtatt seg langt mer omfattende forpliktelser på dette området enn i WTO, og reduserer risikoen for at norske bedrifter blir diskriminert i Tyrkia, og for at norske tjenesteytere får dårligere behandling enn tjenesteytere fra andre land.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ruth Grung, Cecilie Myrseth, Nils Kristen Sandtrøen og Terje Aasland, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Linda C. Hofstad Helleland, Kårstein Eidem Løvaas og Tom-Charter Nilsen, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen og Bengt Rune Strifeldt, fra Senterpartiet, Geir Adelsten Iversen og lederen Geir Pollestad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Venstre, André N. Skjelstad, og fra Kristelig Folkeparti, Steinar Reiten, viser til tilråding fra Utenriksdepartementet om ratifikasjon av frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tyrkia. Det er Nærings- og fiskeridepartementet som har ledet den norske forhandlingsdelegasjonen.

Komiteen merker seg at hovedmålsettingen med avtalen er å stimulere til økt samhandel og økonomisk samarbeid. Videre merker komiteen seg at frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Tyrkia vil legge til rette for økt handel og investeringer mellom Norge og Tyrkia.

Komiteen registrerer videre at den bilaterale Landbruksprotokollen mellom Norge og Tyrkia vil leg-

ge til rette for videreføring av betingelsene for import av ubearbeidede landbruksvarer fra Tyrkia til Norge under harmoniserte opprinnelsesregler.

Komiteen merker seg at det oppfattes som at frihandelsavtalen vil få positive konsekvenser for norske eksportører av varer idet den sørger for enklere tollprosedyrer og mer forutsigbare vilkår med hensyn til tekniske handelshindre og mattrykghetskrav.

Videre merker komiteen seg at frihandelsavtalen gir bedre og mer forutsigbare vilkår for handelen med tjenester. Tyrkia har påtatt seg langt mer omfattende forpliktelser på dette området enn i WTO, og reduserer risikoen for at norske bedrifter blir diskriminert i Tyrkia, og for at norske tjenesteytere får dårligere behandling enn tjenesteytere fra andre land.

Komiteen viser til at forhandlingene har blitt ført på grunnlag av omforente norske posisjoner, og at forhandlingsdelegasjonen har trukket på innspill fra berørte departementer.

Komiteen viser for øvrig til proposisjonen.

Uttalelse fra utenriks- og forsvarskomiteen

Næringskomiteen sendte 14. mai 2019 utkast til innstilling til utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse. Utenriks- og forsvarskomiteen uttaler følgende i brev av 15. mai 2019:

«Utenriks- og forsvarskomiteens medlemmer slutter seg til næringskomiteens utkast til innstilling til Prop. 67 S (2018–2019) og har ingen ytterligere merknader.»

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Stortinget samtykker i ratifikasjon av frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tyrkia av 25. juni 2018.

Oslo, i næringskomiteen, den 21. mai 2019

Geir Pollestad

leder

Margunn Ebbesen

ordfører